

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

**Ефективна
ЕКОНОМІКА**

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 10, 2014 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 332.8:621.31.003.13(477)

*Б. П. Дмитрук,
к. е. н., професор кафедри обліку і аудиту,
Східноєвропейський університет економіки і менеджменту
Н. М. Светлова,
доцент кафедри обліку і аудиту,
Східноєвропейський університет економіки і менеджменту*

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ОБЛІКУ КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ ЯК СКЛАДОВА ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

*B. P. Dmitruk,
Ph.D., Professor, Department of Accounting and Auditing,
East European University of Economics and Management
N. M. Svyetlova,
Associate Professor of Accounting and Auditing,
East European University of Economics and Management*

FEATURES AND PROBLEMS OF COMMERCIALIZING ACCOUNTING UTILITY SERVICES AS PART OF ENERGY SUPPLY

Розглянуто сучасний стан, проблеми та причини неефективного використання енергоресурсів в житлово-комунальній сфері. Акцентована увага на тому, що з 1 січня 2014 року, централізоване постачання води звичайним споживачам буде здійснюватись лише за умови її комерційного обліку. Багатоквартирні будинки, що обладнані внутрібудинковими лічильниками на холодну або гарячу воду та мають власні лічильники поквартирного обліку тепла не підлягають під визначення «комерційний облік». Абсолютна більшість споживачів з часу прийняття законопроекту «Про комерційний облік теплової енергії, води і водовідводу в сфері комерційних послуг» вестимуть облік згідно з вимогами закону. Запропоновані напрямки покращення комерційного обліку послуг як важливої складової енергозбереження та енергетичної безпеки України.

The modern state, problems and causes of inefficient energy use in housing and communal services. The attention that from 1 January 2014, the centralized water supply ordinary consumers will be carried out only if its commercial account. Apartment houses, equipped vnutribudynkovy meters in cold or hot water and have their own meters in each apartment Heat can not be the definition of "commercial account". The vast majority of consumers since the adoption of the draft law "On the commercial account of thermal energy, water and drainage system in the area of commercial services" will lead records in accordance with the requirements of the law. Suggested areas for improvement of commercial accounting services as an important component of energy efficiency and energy security of Ukraine.

Ключові слова: *житлово-комунальне господарство, споживання енергоресурсів, тепlopостачання, енергозбереження, облік комунальних послуг, енергетична безпека.*

Keywords: *housing and communal services, energy resources consumption, heat supply, energy conservation, accounting utility services, energy security.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Україна дуже обмежена в енергетичних ресурсах, зокрема природним газом і нафтою. Тому проблема енергетичної незалежності – це, на переконання В. Гайдука, питання суверенітету держави, її енергетичної безпеки [1].

Існує два основних шляхи її вирішення. З одного боку – це питання диверсифікації енергетичних ресурсів. З другого – для України більш важливе питання енергозабезпечення, різкого зниження споживання енергетичних ресурсів.

Одним з великих споживачів енергетичних ресурсів, де вони використовуються неефективно і є величезні резерви для їх скорочення – житлово-комунальне господарство України. Його реформування триває вже майже двадцять років, але стан галузі з кожним роком продовжує лише погіршуватися. На сьогодні в аварійному стані знаходиться 50% водопровідно-каналізаційних і теплових мереж [2]. Але щорічно в бюджеті відсутні необхідні кошти для фінансування цієї галузі, а іноземні інвестори не довіряють Україні із-за корупції і нестабільного законодавства, складної фінансової і політичної ситуації.

Запропонована урядом схема підвищення комунальних тарифів для населення від 10 до 40 % в 2014 році, 40% – в 2015-му і по 20% – в 2016 і 2017-му виглядає досить м'якою, якщо врахувати, що, за даними Міністерства фінансів, зараз тарифи на теплову енергію українців в два-чотири рази нижчі, ніж в країнах Східної Європи [3]. Зовнішні кредитори усвідомлюють, що дуже жорсткі заходи в економічній стабілізації негативно вплинуть на соціальну ситуацію в Україні. Тому вони з розумінням намагаються підходити до проведення болючих реформ.

Ми поділяємо думку Д.Сологуба, «...що українській економіці і суспільству необхідно пройти серйозні випробування, включаючи глибоку рецесію, девальвацію національної валюти, зростання цін і тарифів. Але реальної альтернативи проведенню болючих реформ зараз просто немає» [3].

Низька ефективність використання всієї виробленої в країні енергії пояснюється відсутністю приладів обліку споживання енергоресурсів, недоліками тарифної політики і відсутністю реальних кроків по його реформуванню на протязі останніх 22-х років.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанню неефективного використання енергоресурсів присвячені роботи відомих вчених економістів і практиків, зокрема В. Гайдука, Л. Гусака, Я. Жаліла, Є. Курасової, С. Пинчука, Д. Сологуба та інших. Але як свідчить практика, нагромаджений обсяг наукових досліджень неповною мірою розкриває особливості комерціалізації обліку послуг в житлово-комунальній сфері як складової енергозабезпечення.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ.

Метою статті є аналіз особливостей та проблеми надання комунальних послуг в житлово-комунальній сфері України, причин неефективного використання енергоресурсів у цій життєво-важливій і чутливій сфері життєдіяльності країни. Запропоновані напрямки покращення комерційного обліку комунальних послуг як важливої складової енергозабезпечення та енергетичної безпеки країни.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Учасники першої Міжнародної конференції «Енергоефективність в промисловості і АПК», що відбулася в Києві 4–5 вересня 2014 року прийшли до висновку – без суттєвого впровадження енергоефективних технологій українська промисловість і комунальний сектор не витримають конкуренції з європейськими країнами. І на переконання багатьох з них енергоефективності альтернативи немає [4].

Підвищення тарифів суттєво вдарить по гаманцях українців в першу чергу тих, хто споживає багато електроенергії. Враховуючи, що сьогодні домашні господарства досить енергомісткі, особливо ті, які давно можна віднести до середнього класу, – оснащення великою кількістю техніки – для цієї категорії споживачів підвищення буде суттєвим (табл.1).

Уряд України разом з Мінсоцполітики розробили програму допомоги сім'ям. Вона покликана компенсувати додаткові витрати громадян на комунальні платежі після підвищення тарифів на газ і тепло, які започатковано з 1 червня 2014р.

Прем'єр-міністр України заявив: «В умовах безпрецедентного підвищення цін ми продаємо населенню України газ, який в чотири рази дешевший, ніж російська ціна. Це можливо завдяки тому, що в Україні є газ власного видобутку. Сьогодні нецінова політика на ринку змушує уряд при підвищенні цін на енергоносії прийняти важливе рішення по компенсації людям, які можуть постраждати із-за підвищення цін і тарифів. Ми суттєво переглянули модель субсидій і компенсацій, яка працювала в Україні до сьогоднішнього дня. В цілому 30% населення України буде покрито безпрецедентною програмою компенсації. Це мільярдні кошти з державного бюджету. Але ми знайшли ці гроші, для того, щоб 30% українців не відчували підвищення цін на енергоносії і комунальні послуги» [6].

Таблиця 1.

Тарифи на електроенергію для населення, коп./кВт·г [5]

Житлові будинки, обладнані газовими лічильниками			
Обсяги споживання	з 01.10.2012р.	з 01.06.2014	Підвищення, %
До 150 кВт·г	28,02	30,84	10
Від 150 до 800 кВт·г	36,48	41,94	15
Більше 800 кВт·г	95,76	134,04	40
Житлові будинки, обладнані електричними плитами			
До 150 кВт·г	21,54	23,70	10
Від 150 до 800 кВт·г	28,02	32,22	15
Більше 800 кВт·г	96,76	134,04	40
Житлові будинки в сільській місцевості			
До 150 кВт·г	25,92	28,50	10
Від 150 до 800 кВт·г	33,72	38,76	15
Більше 800 кВт·г	95,76	134,04	40
Житлові будинки обладнані електричними установками (з 1 жовтня до 30 квітня)			
До 3600 кВт·г	21,54	23,70	10
Більше 3600 кВт·г	95,76	95,76	-

В середньому по країні в структурі витрат населення комунальні послуги займають 20%. І ця цифра зростатиме.

Ціни на електроенергію для населення і підприємств розраховуються зважено, виходячи з її виробництва атомними, тепловими і гідроелектростанціями. Так, атомні станції забезпечують лише 50% вітчизняних споживачів і вони потребують термінової модернізації з тим, щоб відмовитися від монопольної залежності від російських ТВЕЛів – теплоділяючих елементів для ядерних реакторів. Інакше, енергетичною безпекою України можна маніпулювати, чого не слід допускати [7]. Модернізувати атомну енергетику за кошти, отримані від підвищення тарифів неможливо, проте галузь повинна фінансуватися з тим, щоб працювати. Тому підвищення тарифів – це ситуація, якої уникнути неможливо.

1 лютого 2011р. Україна стала повноправним членом Енергетичної співдружності і зобов'язалася в тому числі імплементувати Директиву 2010/31/ЄС з енергетичних характеристик приміщень. Спільними зусиллями уряд і проект USAIR «Реформа міського теплозабезпечення в Україні» розробили законопроект №0856, яким запропонували ввести паспорта енергетичної ефективності приміщень терміном дії 10 років. Мета – провести енергоінвентаризацію житлового фонду і в подальшому посилити контроль над енергоспоживанням. Наявність такого паспорта буде обов'язковою умовою при будівництві нових приміщень, а також при проведенні капітального ремонту, реконструкції, відчуженні або оренді приміщень [8].

На сьогодні виробництво і поставка теплоенергії для побутових споживачів – одна з самих корумпованих галузей. В ланцюжку посередників поставки природного газу – виробництво теплоенергії – споживання тепла за рахунок перехресного субсидування і непрозорості встановлення тарифів безслідно зникають багатоміліардні суми. Побутові споживачі практично повністю оплачують рахунки за опалення і гаряче водопостачання (в 2013 році, за даними Держкомстату, 92,7% від нарахованих сум), проте виробники теплоенергії перераховують за споживчий газ для виробництва теплоенергії лише 30-40% [9].

Розцінки на ЖКХ-послуги, які необхідно підвищувати, перетворилися на політичну категорію, якою влада регулярно маніпулює перед виборами.

Важливим кроком в напрямку зміни ситуації на краще в цій соціально-чутливій сфері економіки країни є проект «Про комерційний облік теплової енергії, води і водовідводу в сфері комунальних послуг», розробленою Міненергобудом [10]. Основне і концептуальне нововведення в цьому законопроекті – це визначення терміну «споживачі теплової енергії, води, водовідводу». Таким пропонується вважати фізичних або юридичних осіб – власників нерухомого майна або осіб, уповноважених здійснювати управління багатоквартирними будинками (ОСББ, РЕУ, управляючі компанії), які мають окремі інженерні і централізовані системи тепло-, водозабезпечення або водовідведення. А засоби комерційного обліку тепла встановлюються на межі балансової власності мереж.

Таким чином, комерційним обліком вважається облік енергоносія і/або води на вході в багатоквартирний будинок, а не на вході в квартиру, як це відбувається в даний час. Жителі квартири, згідно цього законопроекту, є субспоживачами, тобто вони не є учасниками комерційних відносин. А їх квартирні лічильники можна використовувати лише для розподілу вартості вже «проданих будинку» води і тепла між його споживачами і визначення частки оплати за надані послуги.

З прийняттям названого закону всі втрати тепла і води в межах будинку перестають бути проблемою теплопостачальників або водоканалів і тоді їм потрібно буде вирішувати споживачам отриманих послуг багатопверхових будинків. Таким чином, уряд України намагається вирішити два завдання оновленої енергетичної стратегії України на період до 2030 р. [11].

1. Створити необхідні економічні передумови для впровадження енергоефективних проектів в сфері реконструкції зношених сьогодні теплових мереж з підвищенням їх економічності і надійності.

2. Стимулювати споживачів до «активного впровадження заходів щодо економії тепла і зниження його споживання приблизно на 30%.

За даними Мінрегіонбуду, з майже 175 тис. багатопверхових будинків по всій території України будинкові лічильники холодної води встановлені лише 48 тис., гарячої води – трохи більше 8,5 тис., обліку теплової енергії і регулятори температури – лише 31% багатоквартирних будинків [12].

Всього для введення комерційного обліку тепла, холодної і гарячої води необхідно встановити: 115,2 тис. лічильників холодної води; 31,0 тис. – гарячої і 72,1 тис. приладів обліку і регулювання тепла (табл. 2).

Загальний обсяг коштів, необхідних для встановлення лічильників і приладів, необхідних для регулювання тепла в житлових багатоквартирних будинках,

оцінюється в 3,8 млрд грн, які покриватимуться коштами споживачів, що отримують послуги.

Облік витрат в приміщеннях соціальної сфери (більше 40 тис. об'єктів) обійдеться в 2 млрд грн. І витрати, пов'язані з виконанням програм встановлення вузлів комерційного обліку на об'єктах покладаються на місцеві органи. При цьому останні змушені будуть, згідно з законодавством, прийняти такі програми впродовж шести місяців після вступу закону в силу. Органи самоуправління зобов'язані будуть передбачити в своїх бюджетах кошти на виконання цих заходів.

Таблиця 2.

Об'єкти інфраструктури, вартість і джерела покриття витрат на встановлення вузлів та приладів комерційного обліку в сфері комунальних послуг

Об'єкти інфраструктури	Види і кількість об'єктів	Вартість витрат, млрд грн	Джерела покриття витрат
Житлові багатоквартирні будинки	Лічильники холодної води – 115,2 тис. шт. Лічильники гарячої води – 31,0 тис. шт. Прилади обліку і регулювання тепла – 72,1 тис. шт.	3,8	Кошти споживачів, що отримують послуги
Приміщення соціальної сфери	Дошкільні заклади – 14 тис. шт Школи – 20 тис. шт. Лікарні – 6 тис. шт.	2,0	Бюджети місцевих органів самоуправління
Об'єкти нерухомості, в яких розміщені державні установи, інші об'єкти, що знаходяться в державній власності	-	1,8	Державний бюджет

Джерело: розроблено авторами з використанням [10]

На об'єктах нерухомості, в яких розміщені державні установи соціальної сфери і т. п., що знаходяться в державній власності, Кабінет Міністрів буде зобов'язаний забезпечити виконання обсягу робіт у визначені законом терміни. Витрати в сумі 1,8 млрд грн покриватимуться з державного бюджету.

Законопроект також передбачено, що «власники (користувачі земельних ділянок) будуть зобов'язані встановити вузли комерційного обліку водовідводу, що використовується для господарських потреб, і вести окремий облік води» [10]. А це десятки тисяч споживачів. Кількість власників землі, які підпадають під цю норму і вартість таких лічильників поки що невідома. Вона буде відома впродовж шести місяців після прийняття цього законопроекту. В цей термін Кабінет Міністрів повинен прийняти усі необхідні підзаконні акти, в тому числі встановити технічні вимоги до вузлів комерційного обліку.

Законопроект визначає не лише правові, економічні і організаційні принципи комерційного обліку, але й здійснення контролю шляхом встановлення штрафних санкцій за його невиконання (рис. 1).

Невиконання вимог закону щодо введення комерційного обліку у визначений термін є підставою для призупинення надання послуг централізованого тепло-, водопостачання і водовідведення.

Спочатку за недовстановлення засобів обліку будуть штрафувати фізичних осіб на суму від 170-00 до 340-00 грн, а посадових осіб-підприємців – на суму від 340-00 до

1700-00 грн. Потім порушники отримуватимуть попередження, термін яких триватиме три місяці. За невиконання припису у винних можуть відключити постачання води, тепла або водовідведення. Законопроект передбачає відповідальність навіть для постачальників тепла і води за не відключення. «Порушення норм закону ... яке привело до безоблікового споживання теплової енергії, питної і гарячої води, послуг на водовідведення у терміни, встановлені Законом, – передбачає накладання штрафу на посадових осіб суб'єктів господарювання в сфері теплопостачання, централізованого водопостачання, центрального водопостачання і водовідводу в розмірі від 1020-00 дог 3400-00 грн».

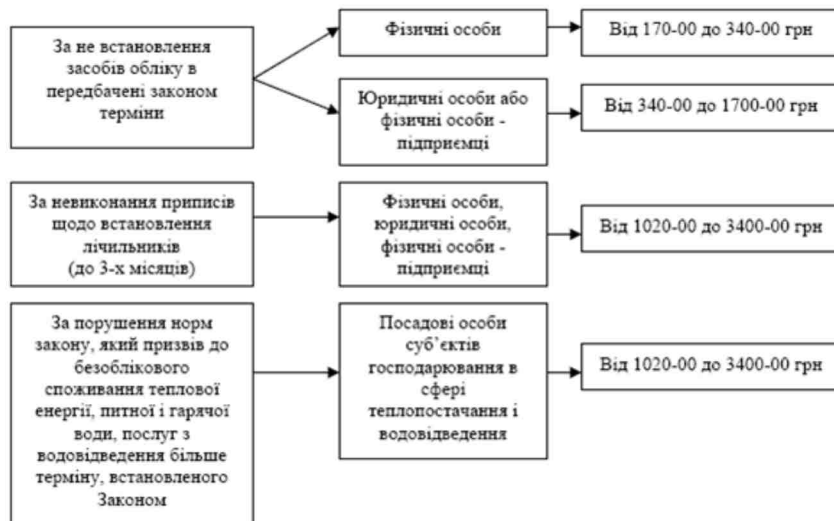

Рис. 1. Санкції, що можуть застосовуватися за невиконання вимог закону про введення комерційного обліку у визначені терміни

Джерело: розроблено авторами з використанням [10]

Зберігатимуть право на подальше отримання послуг:

а) на воду – окремі юридичні особи, які захищені спеціальним законодавством, її споживання лише обмежать «до рівня екологічної броні» - мінімального рівня використання питної води, необхідного для недопущення виникнення надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру;

б) на тепло – населення від тепло забезпечення в опалувальний період.

Недिवлячись на всю репресивність законопроекту «Про комерційний облік теплової енергії, води і водовідводу в сфері комунальних послуг», в ньому є ряд позитивних норм [10]:

1. Чітко визначені терміни ведення обліку в усіх, без винятку, приміщеннях, а також встановлена відповідальність за їх порушення, що відповідає європейській практиці. Наприклад, Директива ЄС 2010/31 відносно енергоефективності передбачає, що не пізніше 31 грудня 2010 року усі нові приміщення повинні бути такими, що споживатимуть майже нульову потребу енергії.

2. Загальний облік використання енергоресурсів сприятиме їх економії. Тоді плата за послуги теплозабезпечення безпосередньо буде залежати від кількості і

якості поданого в приміщення енергоносія. Таким чином, при наявності регулюючого обладнання споживач зможе суттєво економити споживання тепла, у випадку зміни погодних умов. Це буде сприяти і зниженню можливостей зловживання з боку тепло- і водозабезпечуючих організацій.

3. Запропонована система обліку на вході в будинок значно краща існуючої: одиницею споживання енергоресурсів в дійсності є будинок як цілісний майновий комплекс, а не квартира. Це змусить споживачів привести в належний стан внутрішньо-домову мережу, а також прийняти необхідні заходи щодо зниження теплових втрат, які в більшості українських багатоквартирних будинків досягає 40%.

ВИСНОВКИ

Закон «Про комерційний облік теплової енергії, води і водовідводу в сфері комунальних послуг» може прийматися лише після введення фінансових механізмів, які дозволять як населенню, так і органам місцевого самоврядування з найменшими втратами впроваджувати енергозберігаючі інновації. За нинішніх умов це практично не можливо.

Енергозбереження – це, перш за все, зміна свідомості і поведінки людей, а репресивними методами позитивного відношення до бережливого використання енергії отримати не можливо.

В прийнятті згаданого законопроекту зацікавлені, перш за все, тепло- і водопостачальні компанії. Це дозволить їм зміцнити свої позиції, мати справу лише з уповноваженими володіють правом здійснювати управління багатоквартирними будинками, представниками окремих будинків, а не власниками окремих квартир. Теплові втрати в межах багатоквартирних будинків і зношеність теплових мереж буде ліквідована, що сприятиме скороченню енергетичних ресурсів, зміцненню суверенітету держави та її енергетичної безпеки.

Підвищення енергоефективності в житлово-комунальній сфері до європейського рівня дозволить зекономити біля 8,3 млн. т енергоресурсів в нафтовому еквіваленті, або 3,6 млрд євро. Однією з головних задач реформування житлово-комунального господарства України є підвищення ефективності енергозбереження до рівня, здатного забезпечити біля 20–30% реальної економії паливно-енергетичних ресурсів.

Література:

1. Гайдук В. Самое главное – это собственная энергобезопасность / В. Гайдук // День. – 2007. – № 18. – С. 3.
2. Курасова Е. Одной проблемой меньше / Е. Курасова // Деловая столица. – 2014. - № 4. – С. 13.
3. Сологуб Д. Украина и МВФ: в поисках альтернативы / Д. Сологуб // Зеркало недели. – 2014. – №14. – С.9.
4. Деловая столица. – 2014. – №37. – с.25.
5. Гусак Л. Пришел черед электроэнергии. – Л. Гусак // 2000. – 2014. –13 июня. – С.В2.
6. Аргументы и факты в Украине. – 2014. – №1. – С.11.
7. Жалило Я. Беспросветные тарифы / Я. Жалило // Аргументы и факты в Украине. – 2014. – №23. – С.10.
8. Григоренко Н. Разумные, но не проголосованные / Н. Григоренко // Зеркало недели. – 2014. – №4. – С.9.
9. Гусак Л. Хроника отечественного теплоснабжения / Л. Гусак // 2000. – 2014. – № 7. – с. 4.
10. Проект закону «Про комерційний облік теплової енергії, води і відводу в сфері комунальних послуг» (суб'єкт законодавчої ініціативи. Неофіційний текст) від 10.09.2011 р.
11. Енергетична стратегія України на період до 2030 року схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 березня 2006 р. №145-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/signal/kr06145a.doc>.
12. Пинчук С. Все дома поставят «на счетчик» / С. Пинчук // Зеркало недели. – 2013. - № 38. – с. 8.

References:

1. Gajduk, V. (2007), "The most important thing - it's own energy security", *Den'*, vol. 18, p. 3.
2. Kurasova, E. (2014), "Gets a problem less", *Delovaja stolica*, vol. 4, p. 13.
3. Sologub, D. (2014), "Ukraine and the IMF: in search of an alternative", *Zerkalo nedeli*, vol. 14, p.9.
4. *Delovaja stolica*, (2014), vol. 37, p. 25.
5. Gusak, L. (2014), "Came the turn of electricity", *2000*, vol. 13 June, p. B2.
6. *Argumenty i fakty v Ukraine*, (2014), vol. 1, p. 11.
7. Zhailo, Ja. (2014), "Hopeless tariffs", *Argumenty i fakty v Ukraine*, vol. 23, p. 10.
8. Grigorenko, N. (2014), "Reasonable, but not voted", *Zerkalo nedeli*, vol. 4, p.9.
9. Gusak, L. (2014), "Chronicle of domestic heating", *2000*, vol. 7, p. 4.
10. The draft law (2011), "On the commercial account of thermal energy, water and drainage in the area of public services", (the subject of legislative initiative. Unofficial text) from 10.09.2011.
11. Cabinet of Ministers of Ukraine (2006), "Energy Strategy of Ukraine till 2030", available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/signal/kr06145a.doc>. (Accessed 15 March 2006).
12. Pinchuk, S. (2013), "All the houses are put "on the counter", *Zerkalo nedeli*, vol. 38, p. 8.

Стаття надійшла до редакції 19.10.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"